

## **Fördjupad inspektion av distansundervisning i Vilhelm Mobergsgymnasiet i Emmaboda kommun**

### **Inledning**

Skolverkets utbildningsinspektion har under september 2007 genomfört inspektion i Emmaboda kommun och på uppdrag av utbildningsdepartementet en fördjupad inspektion i Vilhelm Mobergsgymnasiet avseende funktionalitet och kvalitet i distansundervisningen. Den fördjupade inspektionen behandlas i denna bilaga till inspektionsrapporten för Emmaboda kommun. Inspektion i Vilhelm Mobergsgymnasiet som helhet behandlas i separat rapport.

### **Bakgrund**

Regeringen fastställde i maj 2003 förordningen (2003:255) om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Emmaboda kommun. Syftet med försöksverksamheten i Emmaboda är, enligt förordningen, att elever ska kunna få en flexibel undervisning i form av distansundervisning. Med distansundervisning avser den aktuella förordningen att ”en elev som deltar i utbildning på ett nationellt program i kommunens gymnasieskola får undervisning med stöd av informations- och kommunikationsteknik i den egna skolan av annan utbildningsanordnare”.

Skolverket redovisade den 24 november 2005 till regeringen en utvärdering av verksamheten vid gymnasieskolan i Emmaboda och en slutgiltig utvärdering ska ske senast den 1 december 2011.

I Skolverkets rapport 2005 konstaterades bl.a. att en övervägande andel av eleverna var positiva till arbetsmodellen med inslag av distansundervisning. Den typ av distansundervisning som utövades vid Vilhelm Mobergsgymnasiet bestod enligt utvärderingen till stor del av självstudier mot tydliga mål. Undervisningen bedrevs med tillgång till självinstruerande material och handledning. De lokala lärarnas handledning föreföll ha stor betydelse för elever i behov av särskilt stöd och elever och lärare var överens om att arbetsformen inte passade dem som hade svårt att planera sin tid och ta eget ansvar.

Skolverket konstaterade vidare i sin rapport att betygssättningen inte var i enlighet med den förordning som reglerar försöksverksamheten eftersom betygen sattes av Liber Hermods AB och inte av läraren på skolan. Skolverket menade också att det faktum att distanslärarna förordnats av rektorn att sätta betyg tycktes vara ett sätt att kringgå grundläggande bestämmelser om vem som sätter betyg. Betygssättning-

en uppvisade dessutom brister eftersom betygen enbart grundades på tentamensresultaten och därmed inte följde vad som anges i läroplanen (Lpf 94) dvs. att all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanerna ska beaktas vid betygssättningen.

### **Fördjupad inspektion**

Skolverket har granskat verksamheten i och besökt Vilhelm Mobergsgymnasiet den 11–13 september 2007. Den fördjupade inspektionen genomfördes med besök vid Liber Hermods i Malmö den 2 oktober och Vilhelm Mobergsgymnasiet den 3 oktober 2007.

Underlaget för inspektörernas bedömning är dels dokument från kommunen, Vilhelm Mobergsgymnasiet och Liber Hermods, dels den information som samlats in under besöken inklusive studier av den digitala plattform som används i distansundervisningen. Även annan information om kommunen och skolorna som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt har använts.

I Vilhelm Mobergsgymnasiet intervjuades elever, personal och rektorer. Inspektörerna besökte även lektioner i samtliga årskurser och program. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns i skolan utgör underlag för kvalitetsbedömningen. Vid den fördjupade inspektionen av distansundervisningen intervjuades även regionchef, tf rektor (utbildningsansvarig för lärare som arbetar med eleverna i Emmaboda), projektledare och samordnare för Emmaboda distansundervisning samt lärare vid Liber Hermods i Malmö.

Inspektörerna gjorde ett urval bestående av fyra ämnen; engelska, kemi, matematik och svenska, vilka utgjorde en röd tråd genom den fördjupade inspektionen. Material såväl digitalt som i pappersvariant granskades i de fyra ämnena. Lärare som intervjuades undervisade i dessa ämnen och frågor som behandlades utgick från hur elever och lärare arbetade i dessa ämnen.

De intervjuer som genomfördes i Vilhelm Mobergsgymnasiet var följande:

- Intervju med 6 elever från årskurs 1. Två elever från vardera naturvetenskapsprogrammet (NV), samhällsvetenskapsprogrammet (SP) och teknikprogrammet (TE). Fokus för intervjun låg på vilken information och introduktion eleverna fått om distansundervisningen.
- Två studerande från årskurs 3 visade inspektörerna hur de arbetar med den digitala plattformen och studieguiden.
- Intervju med 6 elever från årskurs 3. Två elever från vardera programmet NV, SP och TE. Fokus för intervjun låg på elevernas erfarenheter av distansundervisningen och hur de arbetat med sina studieguiden i engelska, kemi, matematik och svenska.

- Intervju med lärare som undervisar i kemi, engelska, matematik och svenska. Även denna intervju fokus var erfarenheter av distansundervisningen och hur de som lärare använder studieguiderna i undervisningen.
- Intervju med rektor. Fokus i intervjun var rektors ansvar och erfarenheter av distansundervisningen.

## Helhetsbedömning

Samtliga intervjuade elever uppger att de är nöjda med utbildningen och distansundervisningen. Eleverna är målmedvetna och anser sig få en god förberedelse för vidare studier. De upplever att de lär sig ta ansvar för planering och genomförande av sina studier. Flexibiliteten i utbildningens upplägg gör att eleven kan lära på det sätt som passar dem bäst.

Samtliga lärare visar stort engagemang för eleverna och deras lärande. Lärarna i Vilhelm Mobergsgymnasiet upplever att utbildningen ökat i kvalitet i samarbetet med Liber Hermods. Att vara två lärare som bedömer i samma kurs ses som ett sätt att säkerställa likvärdig bedömning och betygssättning.

Inspektörerna bedömer att distansundervisningen vid Vilhelm Mobergsgymnasiet är av god kvalitet i mötet med eleverna och att skolan har höga ambitioner att de ska nå målen. Information och introduktion är tydlig för eleverna och lärarna finns tillhands för frågor och hjälp. Det är dock anmärkningsvärt att kommunen inte rättat till de brister som påpekades vid Skolverkets utvärdering 2005.

Dock finns brister som måste åtgärdas:

- Skolan har inte säkerställt att distansundervisningen omfattar högst 750 gymnasiepoäng. (2 § förordningen om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Emmaboda kommun).
- Emmaboda kommun har inte redovisat omfattningen av försöksverksamheten till Statens skolverk i den omfattning som förordningen anger (10 § förordningen om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Emmaboda kommun).
- Betyg sätts inte efter avslutad kurs (7 § förordningen om försöksverksamhet med distansundervisningen i gymnasieskolan i Emmaboda kommun).

Det finns enligt inspektörernas bedömning behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- Kunskapsresultaten behöver förbättras när det gäller andelen elever som fullföljer sin utbildning inom fyra år.
- Skolan bör arbeta för att ge eleverna bättre möjligheter att se samband mellan ämnena och kurserna.

- Skolan bör göra ytterligare ansträngningar för att beakta all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanerna vid betygsättning.
- Informationen om att betyg på avslutad kurs ska sättas av läraren på skolan efter samråd med Liber Hermods bör blir tydligare.

## **Distansundervisningens omfattning**

Distansundervisning sker enbart inom nationellt fastställda kurser. Vissa kurser, såsom idrott och hälsa A och B, svenska C, bild, olika musikkurser samt historia C, sker endast i närundervisning i skolan. Eleverna vid NV, SP och TE får undervisning med stöd av informations- och kommunikationsteknik av Liber Hermods i Vilhelm Mobergsgymnasiet i flertalet av programmens kurser. Skolverket har i sin rapport om försöksverksamheten med distansundervisning i gymnasieskolan använt en modell för att göra en distinktion mellan närundervisning och distansundervisning som utgår från att i distansundervisning är elev och lärare åtskilda i tid och plats.

Enligt förordningen får distansundervisningen omfatta högst 750 gymnasiepoäng. Vilhelm Mobergsgymnasiet arbetar utifrån en modell med självstudier, när- och distansundervisning inom samma kurs. I ett försök att säkerställa att elevernas distansundervisning inte överstiger 750 poäng har rektor utgått från en schablon där en 100-poängskurs motsvarar 86 undervisningstimmar på skolan utan inslag av distansundervisning. Intervjuer och iakttagelser visar dock att flexibiliteten i systemet gör att det inte varit möjligt att säkerställa hur många poäng som utgörs av distansundervisning, närundervisning respektive självstudier i en kurs.

I elevernas slutbetyg anges i vilka kurser det förekommit distansundervisning men det framgår inte i vilken omfattning. Detta ger intryck av att kurserna som helhet utgörs av distansundervisning, vilket i sin tur skulle betyda att eleven studerat upp till 1200 gymnasiepoäng på distans.

Inspektörerna bedömer att skolan inte har säkerställt att distansundervisningen omfattar högst 750 gymnasiepoäng, vilket är en brist som måste åtgärdas.

## **Genomförande**

Liber Hermods gör tillsammans med lärare från Vilhelm Mobergsgymnasiet den övergripande planeringen av de kurser som omfattas av samarbetet och tillhandahåller studiematerialet. Allt material, förutom läroböckerna, finns på en digital plattform. Målen och planeringen för varje kurs och kursmomenten presenteras i en så kallad studieguide, som också består av ett undervisande och självinstruerande material. Studieguiden finns både på den digitala plattformen och i tryckt form. Plattformen innehåller även länkar, testa-dig-självuppgifter i multiple choice-form samt en chat-funktion för elever.

För eleverna på NV, SP och TE innebär detta att de rör sig mellan tre olika lärmiljöer inom samma kurs. Några delar av kursen tillbringar eleverna i lärarledd närundervisning i ett klassrum i Vilhelm Mobergsgymnasiet. Andra delar bearbetar eleverna vid datorn i kommunikation med distanslärare. Dessutom utgörs kursen av självstudier i skolan eller hemmet.

Elever i årskurs 1 får genomgå en introduktion innehållande bland annat studieteknik inom svenska A som är integrerat med kursen i datorkunskap, vilket samtliga intervjuade anser vara viktigt för kommande studier.

Variationen mellan hur kurserna utformas är stor och beror dels på ämnenas karaktär, dels på hur lärarna använder studiematerialet. Skolans lärare ansvarar för undervisning och handledning av vissa delar av de kurser som omfattas av samarbetet med Liber Hermods. Övriga delar av dessa kurser studerar eleverna självständigt, med möjlighet till handledning från både när- och distanslärarna, med de sistnämnda t.ex. via e-post. En dag i veckan är frilagd från lektioner och avsedd för självstudier, vilka eleverna bedriver i hemmet eller i skolan. Distansläraren ger skriftlig återkoppling på de insändningsuppgifter, så kallade uppdrag, som eleverna regelbundet ska skicka in. Vissa uppdrag är obligatoriska, medan andra är frivilliga. Ett uppdrag kan bestå av ett antal övergripande frågor inom det område som eleven ska redogöra för, eller andra uppgifter att lösa. Uppdragen skickas digitalt i form av text- eller ljudfiler, med undantag för i naturvetenskapliga ämnen som skickas in på papper eftersom det uppstått problem med att skriva formler och rita figurer på datorn. Ljudfiler är vanligt framför allt i språk. Elevens mentor i skolan kan kontrollera via plattformen vilka uppdrag som är inskickade och kommenterade. Samtliga intervjuade framhåller uppdragen och distanslärarens återkoppling på dessa som värdefulla för elevernas lärande och att interaktionen innebär undervisning på distans. Intervju med lärare hos Liber Hermods och studier visar att studieguiderna är att betrakta som just guider genom kurserna och utgör tillsammans med interaktionen via den digitala plattformen distansundervisningen för eleverna. Samtliga intervjuer och iakttagelser visar att såväl lärare som elever är nöjda med distansundervisningen. Inspektörerna bedömer att kvaliteten i distansundervisningen överlag är god.

Under sex veckor i slutet av vårterminen genomför Liber Hermods en så kallad preparandkurs för elever i årskurs 2 och 3. Kursen är förlagd till Malmö. Under preparandkursen bedriver distanslärarna närundervisning, med syfte att förbereda eleverna för kommande tentamina. De kurser som eleverna ska tentera repeteras, och enstaka naturvetenskapliga laborationer genomförs. Preparandkursens omfattning för respektive elev beror på hur många kurser eleven avser att tentera i. Eleven ordnar själv kost, logi och resa. Skolan förmedlar annonser från rumsuthyrare och ersätter eleven för kostnader i samband med vistelsen. Preparandkursen är inte obligatorisk och omfattas inte av förordningen om försöksverksamhet. Elever som så önskar bedriver istället självstudier lokalt på Vilhelm Mobergsgymnasiet. Liber Hermods utvärderar kontinuerligt preparandkursen i form av enkäter till eleverna.

Resultatet av utvärderingen utgör tillsammans med lärarnas synpunkter grund för förbättringar.

I läroplanen anges att elevernas kunskapsutveckling är beroende av om de får möjlighet att se samband och att läraren ska samverka med andra lärare i arbetet för att eleverna ska nå utbildningsmålen. Undervisning inom NV, SP och TE varierar mellan lärare. I intervjuer framgår att lärare integrerar kurserna datorkunskap och svenska A i elevernas introduktion. Vid preparandkursen i Malmö tog läraren i svenska upp de olika programmålen. För övrigt saknas ämnesövergripande arbetsformer och studieguiderna är utformade så att varje kurs är klart avgränsad. Detta leder till att kärnämnen inte har så många anknytningspunkter till karaktärsämnen s.k. infärgning och att eleverna läser kurs efter kurs utan sammanhang med programmålen. Inspektörerna bedömer att skolan bör arbeta för att ge eleverna bättre möjligheter att se samband mellan ämnena.

### **Bedömning och betygssättning**

Betygen grundar sig dels på en skriftlig tentamen, dels på en muntlig, vilka i avtalet mellan Emmaboda kommun och Liber Hermods AB benämns som provning. Den skriftliga tentamen utgörs i förekommande fall av de nationella proven. I övrigt examinerar distansläraren eleverna. Den muntliga tentamen sker vanligtvis i grupper om tre elever under ledning av distansläraren i närvaro av lärare från Vilhelm Mobergsgymnasiet. Vissa tentamina sker efter avslutade kurser i Emmaboda, andra under preparandkursen. När det gäller underlag för bedömning och betygssättning framkommer olika uppfattning om i vilken utsträckning andra bevis på elevens kunskaper än muntlig och skriftlig tentamen används. Elever och lärare i Emmaboda uppger att eleverna får betyg på varje uppdrag, vilket även är anggett i studieguiderna. Lärare vid Liber Hermods uppger att det endast är tentamen som är betygsgrundande men att undantag kan ske genom att vissa uppdrag utgör underlag för tentamen. I Skolverkets rapport från 2005 angavs brister i betygssättningen eftersom betygen enbart grundades på tentamensresultaten och därmed inte följde vad som anges i läroplanen (Lpf 94) dvs. att all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanerna ska beaktas vid betygssättningen. Enligt intervjuer har eleven chans att förklara sig och därmed uppnå ett högre betyg i den muntliga delen av tentamen. För övrigt ges inte eleven möjlighet att bevisa kunskaper som tillägnats på andra sätt än genom undervisningen. Elever och lärare i Vilhelm Mobergsgymnasiet berättar i intervjuer att lärarna har en nära relation till sina elever och därmed besitter stor kunskap om elevernas lärande. Denna kunskap bör beaktas vid bedömning och betygssättning. Inspektörerna bedömer att skolan bör göra ytterligare ansträngningar för att beakta all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanerna.

Vid samtliga intervjuer framhölls den s.k. betygssdialogen som positiv. Innan betyg sätts diskuterar lärarna hos Liber Hermods och i Emmaboda tills de är överens om

vilket betyg som ska sättas. Inspektörerna bedömer att skolans sätt att säkerställa likvärdig bedömning och betygssättning är av mycket god kvalitet.

Elever som inte deltar i preparandkursen får antingen åka till tentamen i Malmö eller tentera via den s.k. distansstudion. Möjlighet finns för elever som missar ordinarie tentamen, att istället tentera vid annat tillfälle. Vid intervjuer med rektor, lärare och elever framgick att de elever som genomgick den s.k. minipreparandkursen i Emmaboda inte fick samma möjligheter till repetition av kurserna innan tentamen och inte heller nådde samma resultat som de som deltog i Malmö. Samtidigt som det finns elever som är hänvisade till självstudier under denna period framhöll lärare att de kunde upptäcka behov av stöd hos vissa elever och ge dem individuell handledning. Inspektörerna vill uppmärksamma skolan på att eleverna ska ges samma möjligheter att nå målen.

Enligt förordningen ska betyg på avslutad kurs sättas av läraren på skolan efter samråd med Liber Hermods. Vid inspektionen framkommer olika uppfattningar om vem som i praktiken sätter betyg. Rektor vid Liber Hermods, rektor och lärare vid Vilhelm Mobergsgymnasiet uppger att det är lärare vid Vilhelm Mobergsgymnasiet som sätter betyg. Av skolans betygs katalog framgår att det är lärare vid Vilhelm Mobergsgymnasiet som skriver under betyg. Dock uppfattar lärare hos Liber Hermods och elever att den som ansvarar för kurserna, sätter betyg och meddelar eleverna betyg är lärare hos Liber Hermods. Inspektörerna bedömer att informationen om att betyg på avslutad kurs ska sättas av läraren på skolan efter samråd med Liber Hermods bör bli tydligare.

### **Genomströmning och stöd**

Enligt nationell och skolans egen statistik har genomströmningen, mätt i andelen elever som fullföljt sin utbildning inom fyra år, ökat under 2006. Vid intervjuer med rektor och lärare framgick att skolan gjort olika stödinsatser som t.ex. att lärarna gett eleverna bättre stöd att bli färdiga i tid med uppdrag och kurser, skolan har blivit noggrannare med att upprätta åtgärdsprogram samt att skolan startat s.k. matematik- och NO-stuga dit eleverna kan vända sig för att få stöd. Trots insatserna ligger skolans värde fortfarande under rikssnittet. Inspektörerna bedömer därför att kunskapsresultaten behöver förbättras när det gäller andelen elever som fullföljer sin utbildning inom fyra år.

Betyg ska enligt förordningen sättas efter avslutad kurs. Rektor uppgav att det vid skolan finns möjligheter för enskilda elever att förlänga en kurs, gå om en kurs eller fortsätta kursen tillsammans med en annan grupp efter att undervisningen i en kurs avslutats. Även om eleven deltagit i undervisningen, genomfört uppdrag och andra uppgifter och det finns underlag för betyg, anses inte kursen vara avslutad förrän eleven genomfört slutgiltiga den tentamen. Detta förfaringssätt strider enligt inspektörerna mot gymnasieförordningen, vilket måste åtgärdas. En kurs ska vara avslutad när undervisningen har upphört och då ska betyg sättas.

## Redovisning

Enligt förordningen är Emmaboda kommun skyldig att senast den 1 oktober varje år, med början år 2004, till Statens skolverk redovisa omfattningen av försöksverksamheten. Vid intervju med rektor framgick att redovisning endast skett vid ett tillfälle och av redovisningen framgår att redovisningen endast omfattar antal elever.

Inspektörerna bedömer att Emmaboda kommun brustit i sitt ansvar att redovisa omfattningen av distansundervisningen till Skolverket, vilket måste åtgärdas.

## Tillgång till utbildning

Intagning till gymnasieskolan sker av Nybro kommun för de kommuner som deltar i nätverket Region Syd. Elever från de olika kommunerna kan fritt söka gymnasieskola i Kalmar, Växjö, Karlskrona, Nybro, Torsås, Tingsryd, Karlshamn, Ronneby och Oskarshamn. Eleverna på de tre programmen i Vilhelm Mobergsgymnasiet kommer med få undantag från Bjurbäcksskolan i Emmaboda. Några enstaka elever kommer från andra kommuner, t.ex. Kalmar, Karlskrona, Lessebo och Nybro. Av Emmaboda kommuns intagningsstatistik framgår att andelen elever från hemkommunen som väljer NV, SP och TE i andra kommuner varierat mellan 20 och 37 procent sedan 2003. Vid samtliga intervjuer framgick att distansundervisningen ställer höga krav på elevers självdisciplin, studievana och studieteknik och att detta ansågs vara orsaken till att så många elever sökte sig till andra kommuner.

Irène Sehlin

Birgitta Knutsson Rohdin